

فصل سوم

جغرافیای انسانی ایران

جغرافیای انسانی، مطالعه فعالیت‌های انسان و نتایج این فعالیت‌ها می‌باشد.

در این فصل، شما با ویژگی‌های جمعیت، تقسیمات کشوری، سکونتگاه‌ها و توان‌های اقتصادی ایران آشنا می‌شوید.

راهنما معلم درس ۷

انتظارات یادگیری

انتظار می رود دانش آموزان بتوانند:

- عوامل تأثیرگذار در پراکندگی جمعیت ایران را تجزیه و تحلیل کنند.
- رشد جمعیت ایران با سایر کشورها را مقایسه کنند.
- نقش مهاجرت در رشد جمعیت را تحلیل کنند.
- عوامل جمعیتی تأثیرگذار بر برنامه ریزیهای اقتصادی و اجتماعی را لیست کنند و نقش هر یک را تحلیل کنند.

- دربارهٔ جمعیت متعادل و نقش آن در کشور اظهار نظر کنند.
- نقش مهاجرت در تغییرات جمعیت را بررسی کنند.
- عوامل انسانی و طبیعی اثرگذار بر مهاجرت را لیست کنند.
- گزارشی از تغییرات ساختمان جمعیتی ایران به همراه مستندات آن، ارائه دهند.
- نسبت به تغییرات جمعیتی کشور حساس شوند.

مواد و وسایل مورد نیاز

نقشه های پراکندگی جمعیت از جنس کاغذ و ناهمواری، صنایع، منابع نفتی و رودهای دائمی و موقت با مقیاس یکسان که بر روی طلق تهیه شده باشد.

آماده کنید:

برای آمادگی دانش آموزان می توان متفاوت عمل کرد.
در صورت دسترسی به اینترنت در کلاس افزایش جمعیت به طور آنلاین را مبنای شروع درس قرار دهید و با این بحث که هر ثانیه یا دقیقه چند نفر به جمعیت جهان و یا ایران افزوده می شوند شروع کنید.
در صورت عدم دسترسی به اینترنت، با تعیین زمان مشخص (در ثانیه) مقدار جمعیت افزوده شده در کشور یا جهان را در همین زمان اعلام کنید.
برای جلب توجه بیشتر، این اعداد را بر روی تابلو بنویسید و از این طریق وارد مبحث جمعیت شوید.

آموزش دهید

از دانش آموزان بخواهید صفحه ۶۰ کتاب درسی را باز کنند و به ۳ سؤال داده شده با توجه به نقشه پاسخ دهند. سپس از آنها بخواهید به نقشه های صفحه ۱۶ توجه کنند و رابطه بین عوامل جغرافیایی داده شده و جمعیت را مورد بررسی قرار دهند.

محور عمده ارزشیابی

با توجه به انتظارات یادگیری، عوامل تأثیرگذار بر پراکندگی جمعیت، رشد جمعیت، مهاجرت، نسبت سنی و جنسی و گروه های سنی جمعیت همراه با شرکت در بحثها و فعالیت های کلاس، میتواند محور ارزشیابی این درس باشد.

منابع

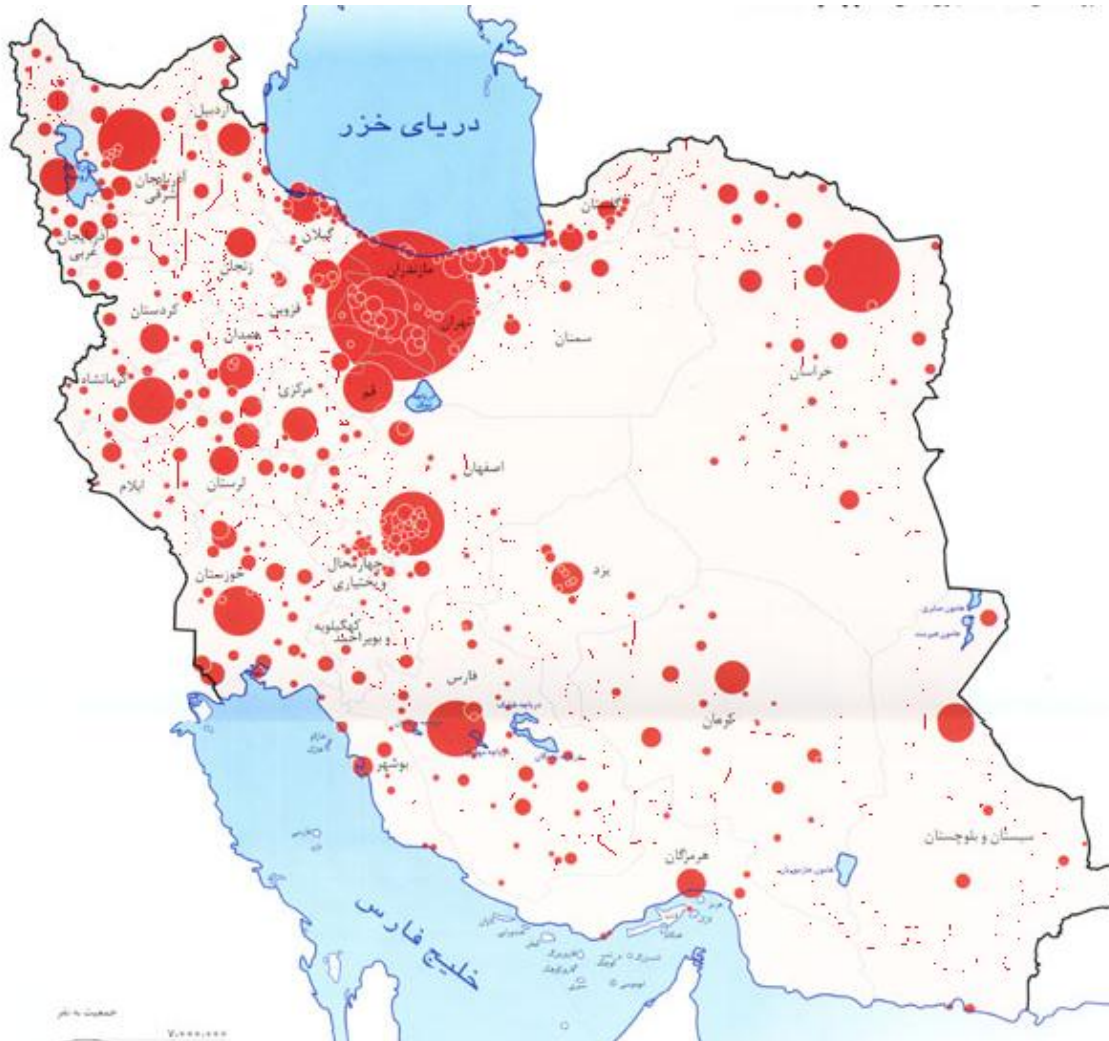
- جوان، جعفر، جغرافیای جمعیت ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۹۱.
- جوان، جعفر، مشخصات جمعیتی دنیا در سال ۱۹۸۵، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه مشهد، بهار و تابستان ۱۳۶۵.
- زنجانی، بهرام، جمعیت و جمعیتشناسی، مرکز نشر، ۱۳۶۸.
- فرید، یدالله، جغرافیای جمعیت، انتشارات دانشگاه تبریز، ۱۳۸۳.
- لطفی، حیدر، درآمدی بر جغرافیای جمعیت، سازمان جغرافیای نیروهای مسلح، ۱۳۸۹.
- مهدوی، مسعود، اصول و مبانی جغرافیای جمعیت، مؤسس، ۱۰.

درس ۷

ویژگی‌های جمعیت ایران

- ۱- پراکندگی جمعیت در ایران
- ۲- رشد جمعیت (رشد طبیعی و رشد مطلق جمعیت)
- ۳- ساختمان جمعیت (هرم سنی جمعیت و...)
- ۴- مهاجرت
- ۵- سیاست‌های جمعیتی

پراکندگی جمعیت در ایران

به نقشه پراکندگی جمعیت ایران، به دقت نگاه کنید و به سؤالات پاسخ دهید:

۱- آیا جمعیت در همه جای کشور ما یکسان پراکنده شده است؟

خیر

۲- کدام نقاط، پر جمعیت و کدام نقاط کم جمعیت هستند؟

منطقه شهری تهران، مراکز استان های کشور، نیمه غربی و نیمه شمالی کشور از جمعیت بیش تری برخوردار است و.....

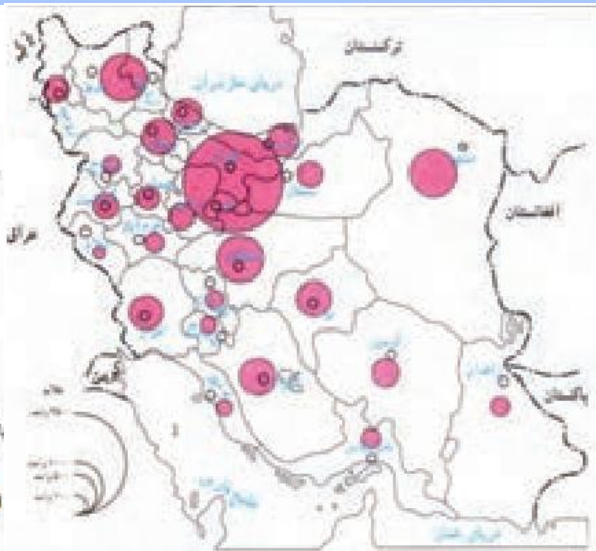
۳- آیا جایی دیده می شود که از جمعیت خالی باشد؟

دشت کویر، دشت لوت ، دشت جازموریان و سواحل دریای عمان و...

پراکندگی جمعیت در مکان ها از عوامل متعددی، تأثیر می گیرد. نقشه های روبه رو بیانگر بعضی عوامل اثرگذار در پراکندگی جمعیت کشور ماست. پس از مرور این نقشه ها، درباره عوامل مؤثر بر پراکندگی جمعیت در کشور، بایک دیگر گفت و گو کنید.

تقسیم نواحی بر حسب رودهای دائمی و موقت

تقسیم نواحی بر حسب صنایع

نقشه ناهمواری های ایران

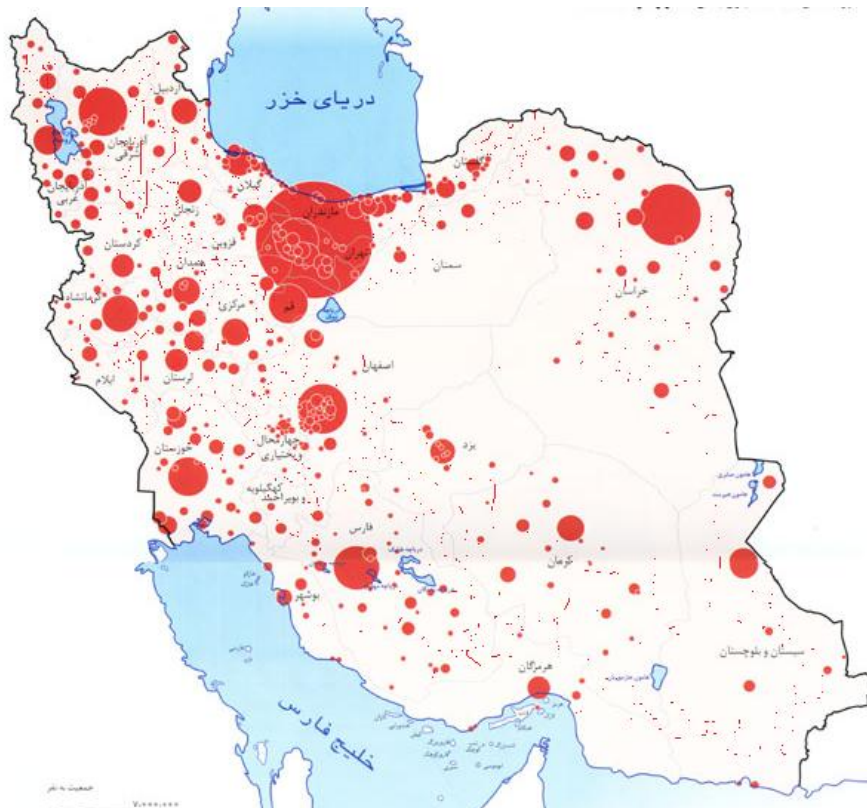

تقسیم نواحی بر حسب منابع نفتی

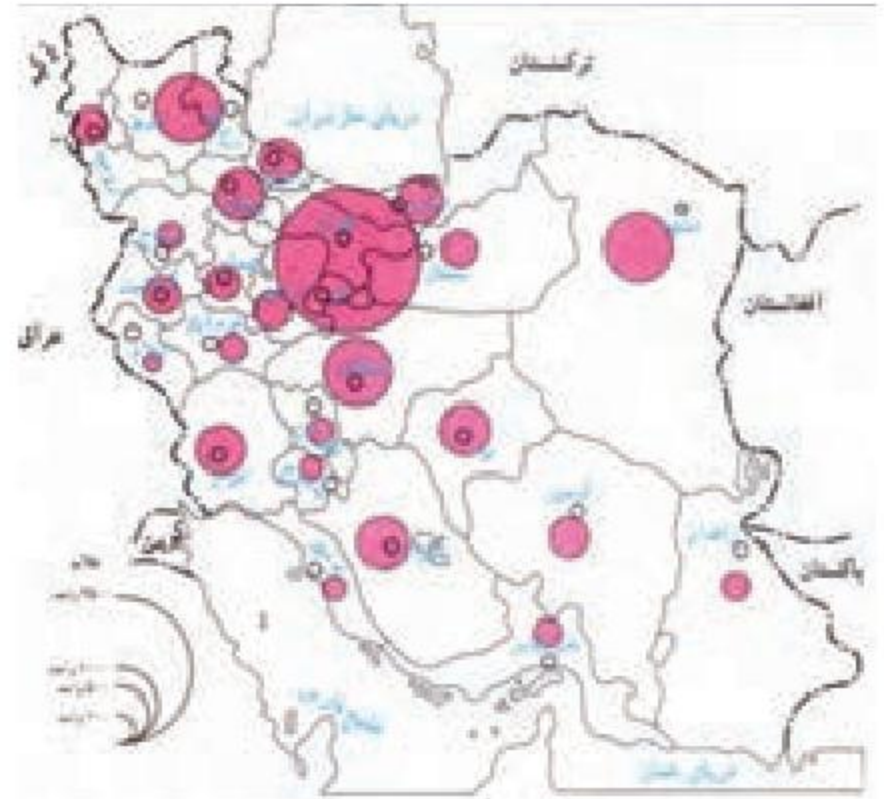
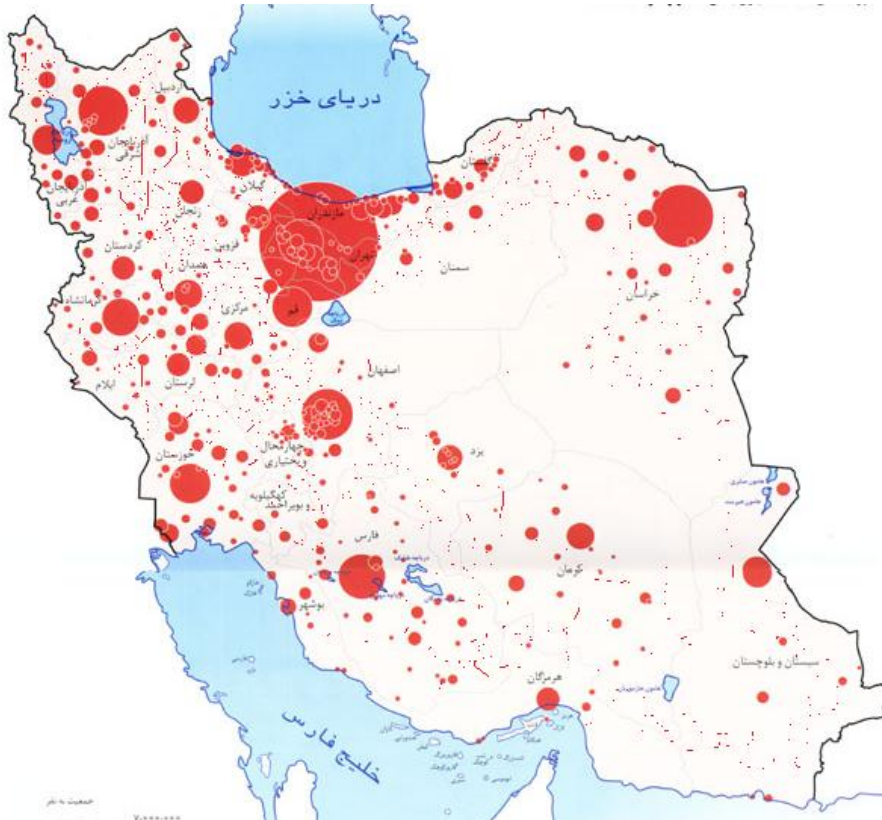
تقسیم نواحی بر حسب رودهای دائمی و موقت

بین پراکندگی جغرافیایی جمعیت و پراکندگی جغرافیایی ودهای دائمی وموقتی کشور ارتباط وجود دارد.میزان جمعیت در مناطقی که دارای رودهای دائمی است بیش تر و در مناطقی که رودهای دائمی ندارد کم تر است.

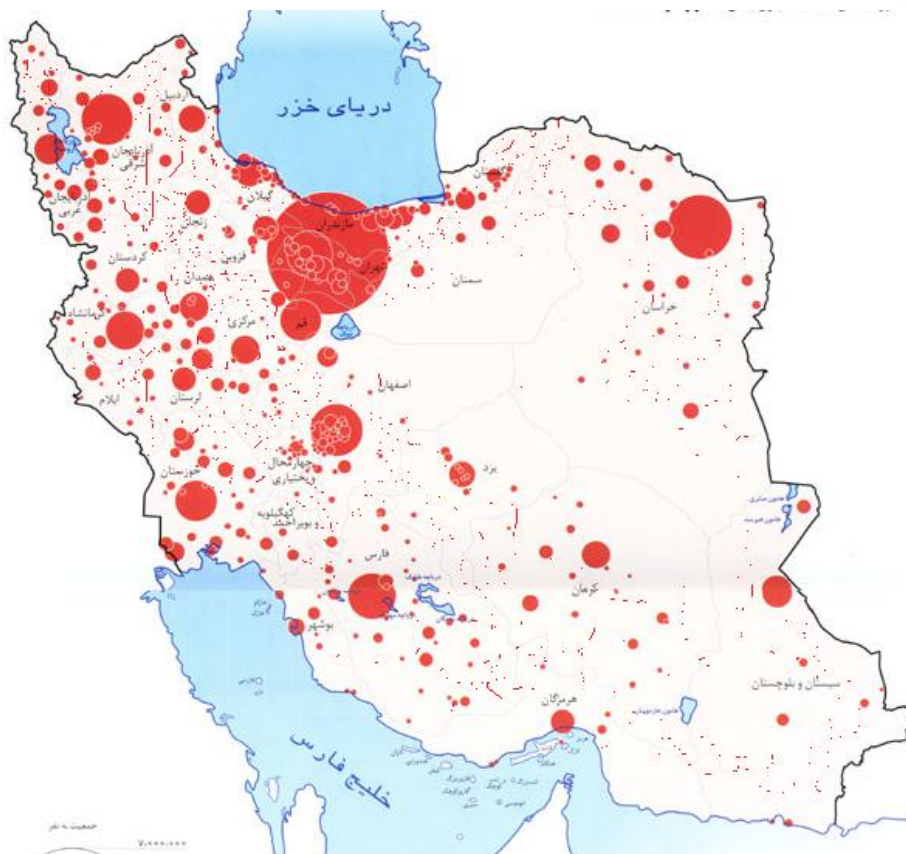
نقشه ناهمواری های ایران

بین پراکندگی جغرافیایی جمعیت و ناهمواری ها ارتباط مستقیم وجود دارد. در مجاور کوهستان هایی مانند البرز و زاگرس و کوه های مرکزی کشور جمعیت بیش تر است و بالعکس در مناطق پست داخلی جمعیت بسیار کم است.

تقسیم نواحی بر حسب صنایع

بین پراکندگی جغرافیایی صنایع کشور و جمعیت ارتباط بسیار معناداری وجود دارد. در شهرهایی که صنعتی هستند جمعیت بیش تری سکونت دارند.

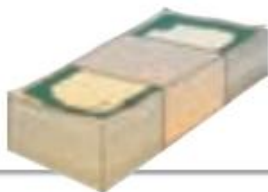
تقسیم نواحی بر حسب منابع نفتی

بین پراکندگی جغرافیایی منابع نفتی کشور و پراکندگی جمعیت در بعضی از مناطق کشور مانند خوزستان ارتباط وجود دارد. علت تمرکز زیاد جمعیت در استان خوزستان وجود منابع عظیم نفت و گاز می باشد.

جغرافی دانان در مطالعه پراکندگی جمعیت، **عوامل طبیعی و انسانی** را مورد توجه قرار می دهند. آنان معتقدند که **نقشه پراکندگی جمعیت**، پیوسته در حال **تغییر** است. در دهه های اخیر، **نقش انسان** به عنوان عامل تأثیر گذار در پراکندگی جمعیت، نسبت به گذشته، **افزایش** چشمگیری داشته است.

اطلاعات داده شده به شما کمک می کند که عوامل انسانی اثرگذار را بر پراکندگی جمعیت، شناسایی کنید.

سرمایه و فناوری

حمل و نقل و ارتباطات

پیشینه و سابقه تاریخی

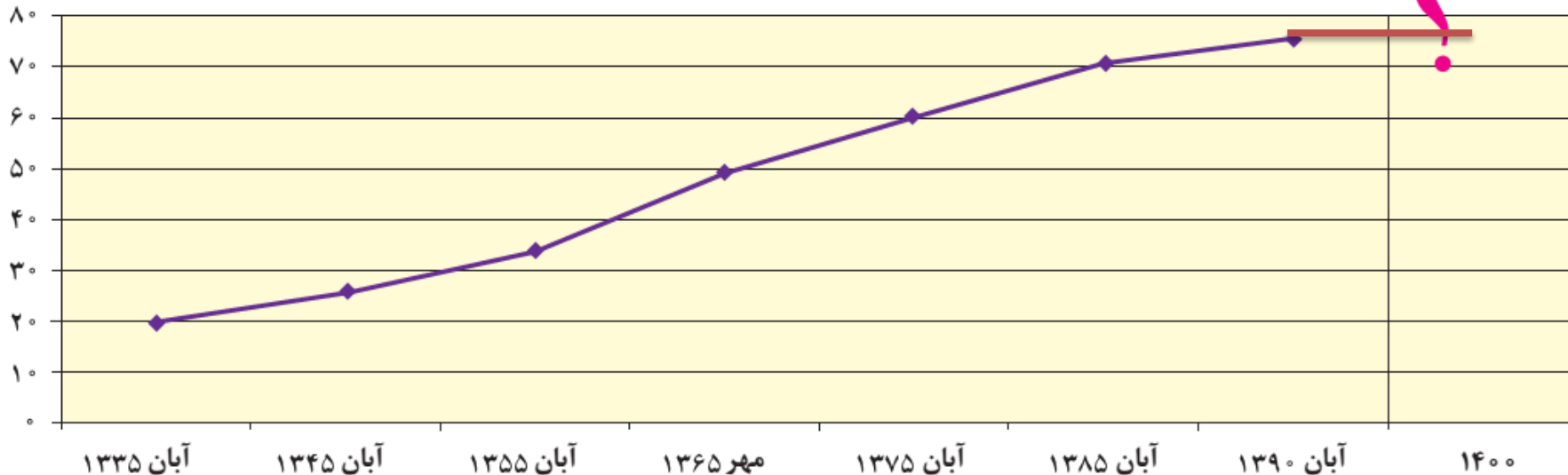
ایجاد مراکز رفاهی

طبق آخرین آمار سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۲ جمعیت ایران ۷۷,۱۸۹,۶۶۹ نفر است. به نمودار جمعیت ایران توجه کنید. با توجه به روند افزایش جمعیت ایران طی دهه های اخیر، چه تغییر و تحولاتی را در آینده پیش بینی می کنید؟

رشد جمعیت

میلیون نفر

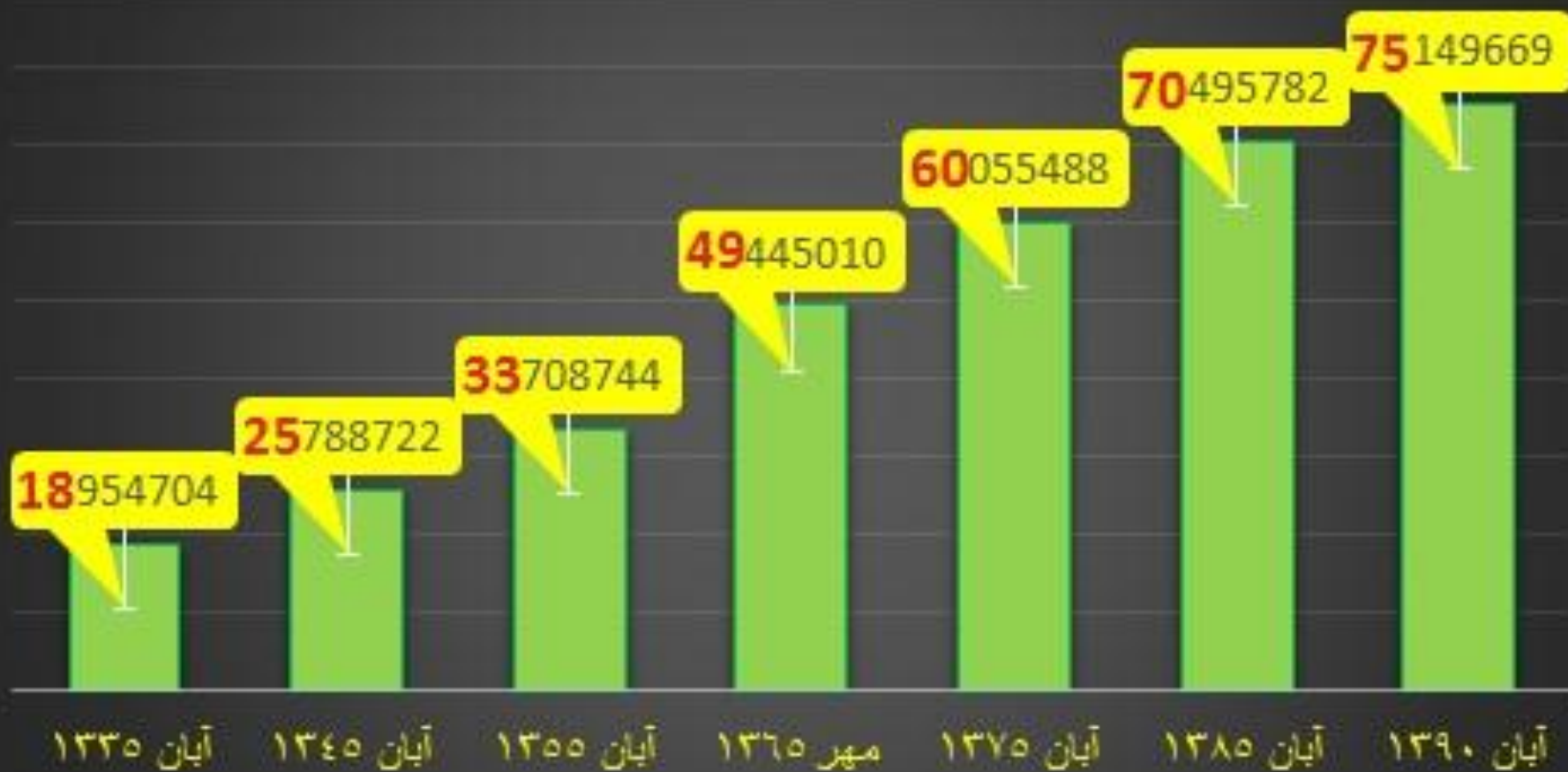

بین سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ شیب رشد جمعیت ایران بسیار ملایم شده و با توجه به این شیب رشد بین سال های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ رشد جمعیت بسیار کم و تقریباً ثابت خواهد شد و جمعیت به حدود ۷۵ میلیون نفر خواهد رسید.

در ارتباط با علامت سوال صفحه ۶۲ :

از سال ۶۵ رشد جمعیت کاهش یافته و این کاهش ادامه دارد کشور ما برای ۳۰ سال آینده از نظر جمعیتی مشکل ندارد از سی سال آینده جمعیت دچار پیری می شود در حال حاضر یازده میلیون مجرد داریم که چهار و نیم میلیون آنها سنی بالای چهل دارند و پنج میلیون زوج مطلقه داریم طبق آمار رسمی دولت . به علت عدم وجود اشتغال میلی برای ازدواج وجود ندارد در آینده گروه سنی فعال اقتصادی به یک چهارم فعلی خواهد رسید آن موقع مشکل شروع خواهد شد.

رشد جمعیت ایران از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۰

رشد طبیعی جمعیت

یکی از مباحث مهم جمعیت، بررسی میزان افزایش و کاهش جمعیت هر کشور است. متخصصان برای دستیابی به میزان افزایش و کاهش جمعیت، **رشد طبیعی جمعیت** را اندازه گیری می کنند.

برای اندازه گیری **رشد طبیعی جمعیت**، میزان موالید و مرگ و میر را در یک سال مشخص از هم کم، و بر تعداد کل جمعیت تقسیم، و سپس آن را به درصد بیان می کنند.

$$\text{رشد طبیعی جمعیت} = \frac{\text{میزان مرگ و میر} - \text{میزان موالید}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \times 100$$

اگر میزان موالید ایران در سال ۱۳۹۲ بیش از ۴,۴۰۰,۰۰۰ نفر و مرگ و میر آن ۳۴۰,۹۹۰ نفر باشد، میزان رشد طبیعی ایران، چند درصد است؟

$$\text{رشد طبیعی جمعیت} = \frac{۴۰۰۰۰۰ - ۳۴۰۹۹۰}{۷۷۱۸۹۶۶۹} \times ۱۰۰ = ۱/۳۷ \text{ درصد}$$

عنوان شاخص	نحوه محاسبه
شاخصهای جمعیتی	
درصد گروه سنی زیر یکسال	$\frac{\text{جمعیت زیر یکسال}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$
درصد کودکان ۱ تا ۲ سال	$\frac{\text{جمعیت ۱-۲ ساله}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$
درصد گروه سنی زیر ۵ سال	$\frac{\text{جمعیت زیر ۵ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$
درصد گروه سنی زیر ۱۵ سال	$\frac{\text{جمعیت زیر ۱۵ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$
درصد گروه سنی ۱۵ تا ۶۴ سال	$\frac{\text{جمعیت ۱۵ تا ۶۴ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$
درصد گروه سنی ۶۵ سال به بالا	$\frac{\text{جمعیت ۶۵ سال به بالا}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$
نسبت درصد سرباری	$\frac{\text{جمعیت ۱۴ ساله + جمعیت ۶۵ سال و بالاتر}}{\text{جمعیت ۱۵ تا ۶۴ سال}} \times 100$
درصد زنان شوهردار در هر گروه سنی	$\frac{\text{جمعیت زنان شوهردار در هر گروه سنی}}{\text{کل جمعیت زنان در همان گروه سنی}} \times 100$
رشد طبیعی جمعیت	میزان خام مرگ - میزان خام تولد = رشد طبیعی جمعیت
رشد مطلق جمعیت	(میزان مهاجرت به خارج - میزان مهاجرت به داخل) + (میزان خام مرگ - میزان خام تولد) = رشد مطلق جمعیت

بعد خانوار

$\frac{\text{جمعیت}}{\text{خانوار}}$

نسبت جنسی

$\frac{\text{تعداد مردان}}{\text{تعداد زنان}} \times 100$

درصد کودکان ۱ تا ۲ سال

$\frac{\text{جمعیت ۱-۲ ساله}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$

درصد کودکان زیر ۸ سال (۷-۰ سال)

$\frac{\text{جمعیت زیر ۸ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$

درصد جمعیت ۶ تا ۱۸ ساله (نوجوانان)

$\frac{\text{جمعیت ۶ تا ۱۸ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times 100$

$\frac{\text{جمعیت ۱۸ تا ۲۹ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times ۱۰۰$	درصد جمعیت ۱۸ تا ۲۹ ساله (جوانان)
$\frac{\text{جمعیت ۳۰ تا ۵۹ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times ۱۰۰$	درصد جمعیت ۳۰ تا ۵۹ ساله (میانسالان)
$\frac{\text{جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر}}{\text{کل جمعیت}} \times ۱۰۰$	درصد جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر (سالمندان)
$\frac{\text{جمعیت ۶-۱۲ سال}}{\text{کل جمعیت}} \times ۱۰۰$	درصد جمعیت ۶ تا ۱۲ ساله
$\frac{\text{جمعیت زنان ۱۰ تا ۴۹ ساله}}{\text{کل جمعیت زنان}} \times ۱۰۰$	درصد زنان ۱۰ تا ۴۹ ساله

درصد زنان ۱۸ تا ۲۹ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده

$\frac{\text{جمعیت زنان ۱۸ تا ۲۹ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده}}{\text{کل جمعیت زنان}} \times ۱۰۰$

درصد زنان ۳۰ تا ۵۹ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده

$\frac{\text{جمعیت زنان ۳۰ تا ۵۹ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده}}{\text{کل جمعیت زنان}} \times ۱۰۰$

درصد زنان ۲۰ تا ۶۵ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده

$\frac{\text{جمعیت زنان ۲۰ تا ۶۵ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده}}{\text{کل جمعیت زنان}} \times ۱۰۰$

میزان مهاجرت به داخل

$\frac{\text{تعداد مهاجرت به داخل}}{\text{کل جمعیت}} \times ۱۰۰۰$

میزان مهاجرت به خارج

$\frac{\text{تعداد مهاجرت به خارج}}{\text{کل جمعیت}} \times ۱۰۰۰$

میزان خالص مهاجرت

میزان مهاجرت به خارج - میزان مهاجرت به داخل = میزان خالص مهاجرت

میزان رشد طبیعی چند کشور در جدول زیر آورده شده است. میزان رشد ایران را که به دست آوردید در جدول زیر قرار دهید.

کشور	آلمان	مکزیک	چین	پاکستان	فرانسه	نیجر	لیبی	ایران
میزان رشد طبیعی (به درصد)	۰ >	۱/۵	۰/۷	۲	۱ >	۳/۵	۴	۱/۳۷

میزان رشد کشور ما به کدام کشور نزدیک تر است؟
مکزیک

کم ترین و بیش ترین میزان رشد، متعلق به کدام کشورهاست؟
کم ترین رشد متعلق به فرانسه و آلمان است و بیش ترین رشد جمعیت متعلق به کشور لیبی و نیجریه است.

آیا اطلاع از میزان رشد برای برنامه ریزان کشورها مهم است؟ چرا؟
بله مهم است. از این اطلاعات در برنامه ریزی های کشور در سطح کلان استفاده می شود و.....

با توجه به اطلاعات به دست آمده، دریافتید که میزان **رشد طبیعی جمعیت** در جهان، **یکسان نیست**.
برخی از کشورهای جهان **رشد بیش از ۳/۵ درصد** و برخی **رشد منفی** دارند.

البته نکته مهم در رشد جمعیت، این است که نه تنها عامل طبیعی زاد و ولد در آن نقش دارد، بلکه مهاجرت از عوامل تأثیرگذار بر رشد جمعیت کشورها به شمار می رود.

موالید و مرگ و میر، رشد طبیعی جمعیت را نشان میدهد که اگر مهاجرت را به آن اضافه یا از آن کم کنیم، رشد مطلق جمعیت را به دست خواهیم آورد.

با کمک معلم خود و با استفاده از فرمول درصد رشد طبیعی جمعیت، فرمول رشد مطلق جمعیت را در پیرابند (کادر) زیر بنویسید:

$$\text{رشد مطلق جمعیت} = \frac{\text{تعداد مرگ و میر} - \text{تعداد زاد و ولد}}{\text{تعداد کل جمعیت}} \pm \text{تعداد مهاجرین} \times 100$$

ویا این فرمول

رشد مطلق جمعیت

تعداد مهاجرین به داخل - تعداد زاد و ولد

-

تعداد مرگ و میر - تعداد مهاجرین به خارج

تعداد کل جمعیت

× 100

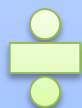
معمولاً برنامه ریزان برای برنامه ریزیهای مختلف اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و فرهنگی، به آینده نگری جمعیتی نیاز دارند.

قاعده ۷۰ زمان دو برابر شدن جمعیت هر کشور را نشان می دهد.

اطلاع از میزان رشد جمعیت، پایه محاسبه فرمول دو برابر شدن جمعیت است. زمان به دست آمده سبب میشود تا برای آینده، پیش بینی های لازم را انجام دهند.

به نظر شما چند سال طول می کشد تا جمعیت کشور ما دو برابر شود؟

۷۰

۱/۳۷

=

۵۱ سال

$$\frac{70}{\text{نرخ رشد جمعیت}} = \text{مدت زمان دو برابر شدن جمعیت}$$

توضیحی در ارتباط با قانون ۷۰، صفحه ۶۴ کتاب جغرافیای دهم

قاعده سرانگشتی

به گونه‌ای از قوانین گفته می‌شود که هدف از آنها یافتن پاسخی تقریبی و سریع برای یک مسئله و نه جوابی دقیق و قابل اطمینان برای آن است. این گونه قوانین غالباً دارای سه ویژگی زیر می‌باشند:

رابطه‌ای ساده هستند که به راحتی می‌توان آن را محاسبه نمود. برای کاربردهای گوناگون می‌توان از این گونه روابط استفاده کرد که علت آن ساده‌سازی و حذف پارامترهای با تأثیر کمتر است که باعث می‌شود با حذف جزئیات رابطه بدست آمده عمومیت بیشتری یابد. دقیق و قابل اعتماد نیستند و تنها برای تقریب اولیه بکار می‌روند.

مثال

قاعده تقریبی برای دو برابر شدن رشد جمعیت آن است که اگر عدد ۷۰ (مقدار دقیق این عدد برابر است با $69/3147181$ که برابر است با ۱۰۰ برابر لگاریتم طبیعی ۲ که برای نرخ رشدهای بسیار کوچکتر از ۱٪ صادق است) را بر نرخ رشد تقسیم کنیم حاصل تعداد سال‌هایی را نشان می‌دهد که اگر رشد جمعیت با همین نرخ افزایش یابد جمعیت به دو برابر میزان حاضر افزایش خواهد یافت. بطور مثال اگر رشد جمعیت ۱٪ باشد، ۷۰ سال طول می‌کشد که جمعیت دو برابر شود. قاعده ۷۲ قانون مشابهی است که در مباحث مالی و بطور مشابه برای نرخ بهره بکار می‌رود با این تفاوت که به جای عدد ۷۰ از عدد ۷۲ استفاده می‌شود.

میزان رشد استان محل زندگی خود را از کتاب استان شناسی یا سایت مرکز آمار (درگاه آمار ملی ایران) بگیرید و آن را با کشور مقایسه کنید. وضعیت استان خود را از این نظر مورد بحث و گفت‌وگو قرار دهید.

با مراجعه به کتاب استان شناسی این فعالیت را انجام دهید.

در گذشته، آمار تعداد جمعیت نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های برنامه ریزان داشت. اما امروزه آنان برای برنامه ریزی دقیق مجبورند علاوه بر تعداد جمعیت، عوامل دیگر جمعیتی را نیز در نظر بگیرند.

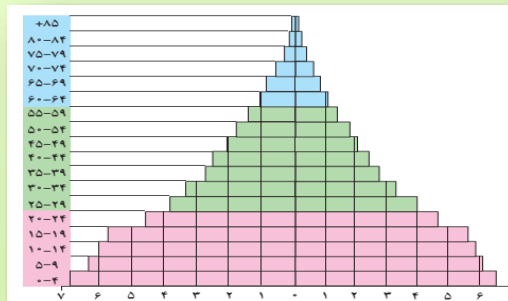
کدام ویژگی‌های جمعیتی را می‌شناسید که در سرشماری‌ها به آن‌ها توجه می‌شود و سرشماران، اطلاعات مربوط به آنها را جمع‌آوری می‌کنند؟

نسبت جنسی جمعیت، میزان سواد جمعیت، وضعیت سنی جمعیت و...

اکنون در مطالعات جمعیتی، **بررسی ساختمان** یا ترکیب جمعیت از اهمیت خاصی برخوردار است. **ساختمان جمعیت**، ویژگی‌های قابل اندازه‌گیری جمعیت را مورد بررسی قرار می‌دهد. اطلاع از **وضعیت سنی و جنسی جمعیت** هر کشور از موارد قابل توجه برنامه ریزان است.

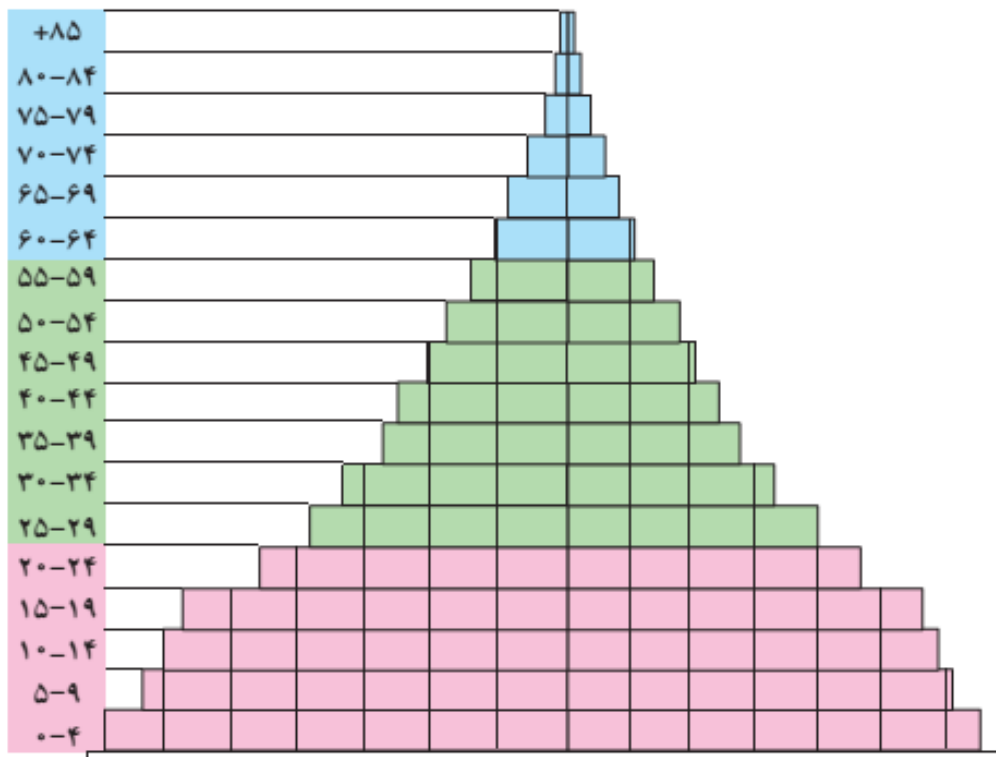
جمعیت کره زمین از لحاظ **نسبت جنسی** جز در زمان‌های خاص، **تفاوت چندانی ندارد**؛ اما در طول زمان، **نسبت سنی** در کشورها دچار تغییراتی می‌شود.

متخصصان به دلیل اهمیت نسبت سنی در برنامه ریزی هر کشور از **لحاظ سنی**، جمعیت را به **گروه‌های مختلفی** دسته‌بندی کرده‌اند.

هرم سنی هر کشور به برنامه ریزان کمک می‌کند که با **ساختمان سنی جمعیت** آن کشور آشنا شوند و از آن برای **برنامه ریزی استفاده کنند**؛

به عنوان نمونه برای **تحقق برنامه‌های تأمین اجتماعی**، بهبود وضعیت سالمندان، ارتقای سطح سلامت جامعه، تأمین شغل برای حال و آینده، **ایجاد فرصت‌های تحصیلی**، تفریحی و رفاهی برای جوانان، امنیت ملی، جلوگیری از پیری جمعیتی، از اطلاعات و آمارهای سنی و جنسی جمعیت کمک می‌گیرند.

در هرم سنی صفحه قبل، زیر گروه های سنی را چند ساله تقسیم بندی کرده اند؟
۴ سال

با توجه به رنگ های داده شده، تقسیم بندی سه گروه سنی کودکان و نوجوانان، بزرگ سالان و سالمندان را در پیرا بند (کادر) زیر بنویسید :

تولد تا **۲۴** . کودکان و نوجوانان

۲۵ - - - **۵۹** بزرگسالان

۶۰ - - - **۸۵+** سالمندان

۱- با توجه به نقش و اهمیت اطلاعات و آمار در برنامه ریزی های اقتصادی و اجتماعی کشورها، به عنوان عضو خانواده، جایگاه سرشماری و جمع آوری اطلاعات را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهید.

سرشماری نفوس و مسکن فقط شمارش جمعیت نیست بلکه از سرشماری عمومی نفوس و مسکن ، اطلاعات مهمی درباره ساختار جمعیت ، مهاجرت ، ویژگی های اجتماعی ، باروری ، آموزش و ویژگی های مسکن تا پایین ترین سطوح جغرافیایی به دست می آید . نتایج حاصل از سرشماری مورد استفاده برنامه ریزان ، تصمیم گیران ، پژوهشگران و سایر کاربران قرار می گیرد .

*** برنامه ریزی برای توزیع عادلانه منابع ، خدمات و امکانات در مناطق مختلف کشور**

*** شناسایی اوضاع اجتماعی و اقتصادی مانند وضع سواد و تحصیلات و ارائه خدمات آموزشی و برنامه ریزی های مربوط به سیاست های آموزشی .**

*** تهیه برآوردها و پیش بینی های جمعیتی برای برنامه ریزی های دراز مدت توسعه و عمران کشور**

*** تولید آمارهای اختصاصی و پایه ای برنامه ریزی های جمعیتی مانند محاسبات مربوط به شاخص های مرگ و میر ، ولادت و باروری ، مهاجرت و جابه جایی های جمعیت و.....**

۲- به هرم سنی ایران در سال ۳۹۰ توجه کنید.

گروه های سنی ایران را مورد بررسی قرار دهید.

گروه کودکان و نوجوانان از ۲۴ تا ۵۹ سال - گروه بزرگسالان از ۲۵ تا ۵۹ سال - گروه سالمندان از ۶۰ تا حدود ۱۰۰ سال - بیشترین جمعیت در کدام گروه سنی مشاهده میشود؟

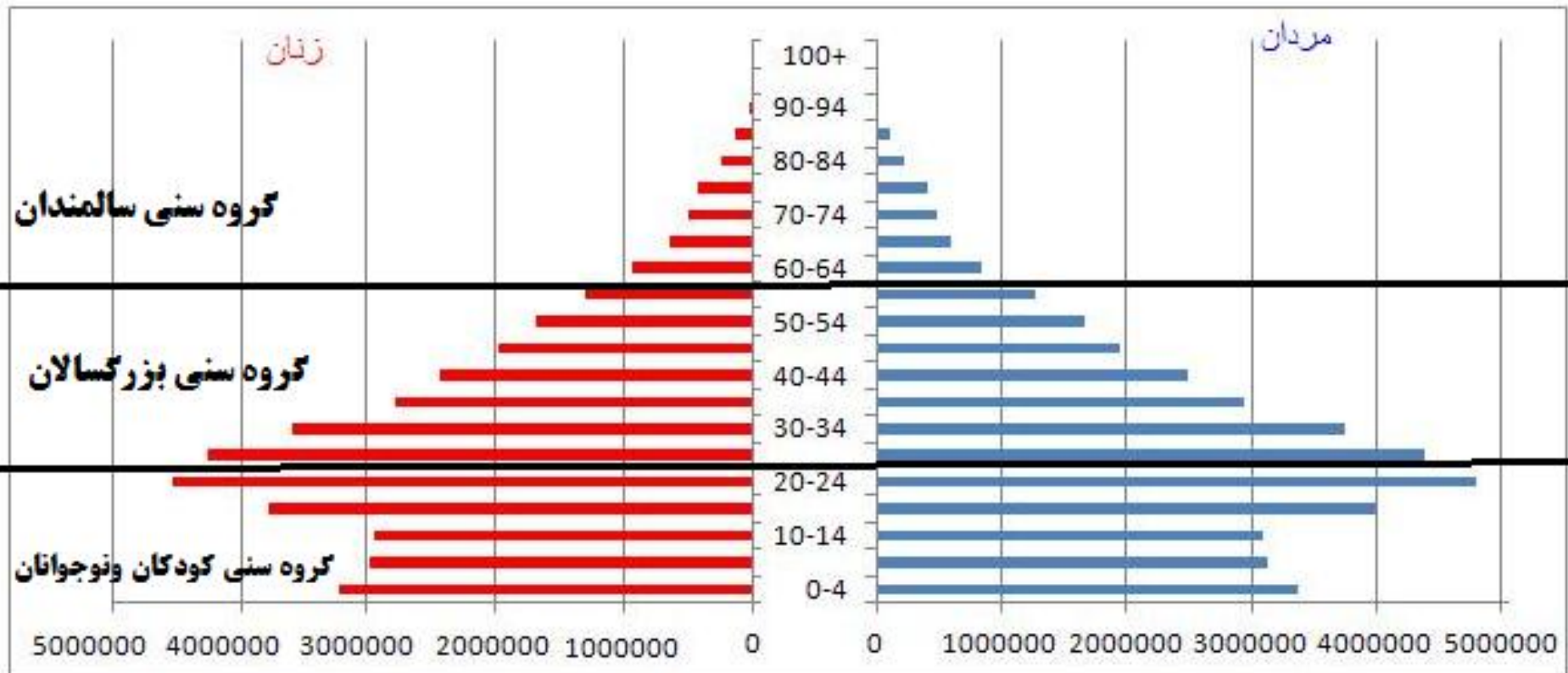
گروه سنی کودکان و نوجوانان (۳۶۷۰۰۰۰۰ نفر) و گروه بزرگسالان (۳۶۴۰۰۰۰۰ نفر)

- این گروه سنی چه ویژگی هایی دارد؟

گروه سنی کودکان و نوجوانان از زمان تولد تا سن ۲۴ سالگی است.

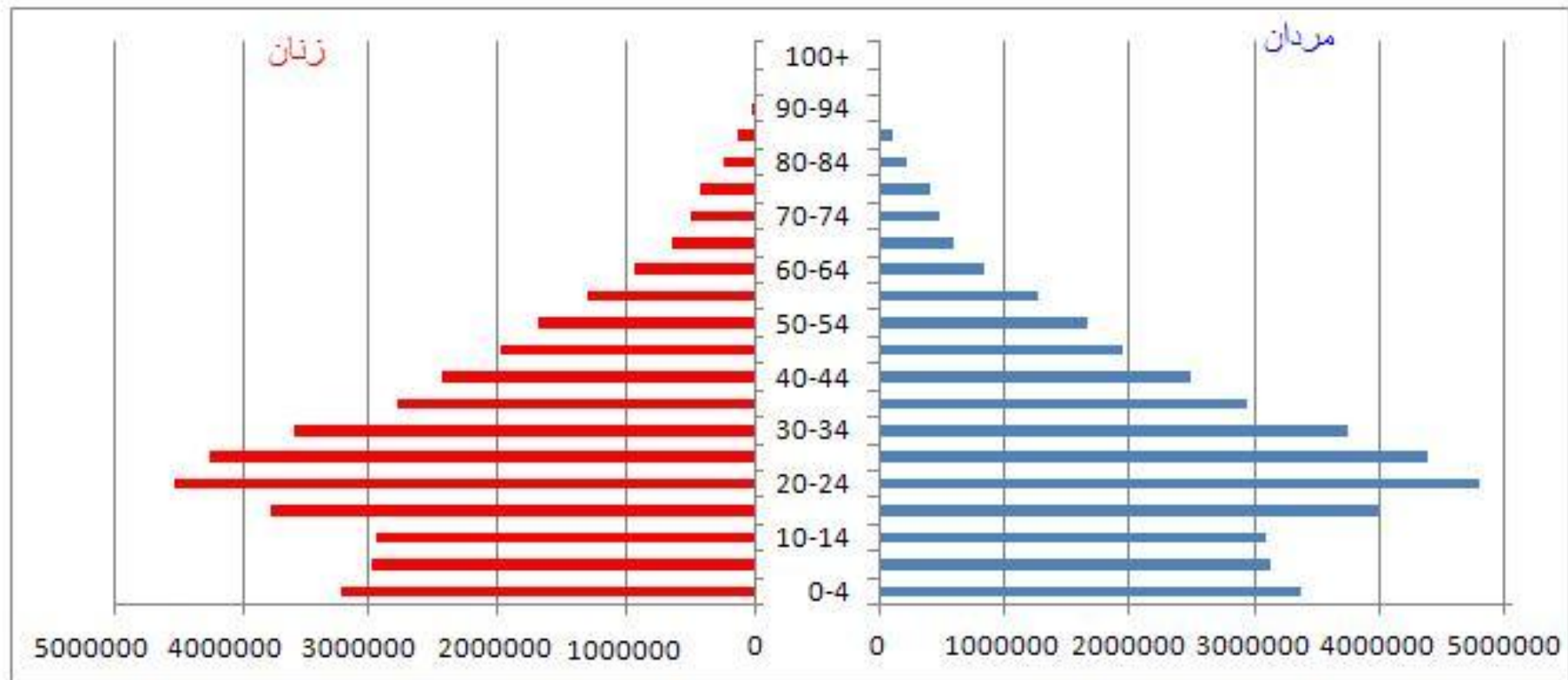
- چه مزایا و محدودیت هایی را برای کشور ما ایجاد میکنند؟

جوان بودن جمعیت کشور مزایایی دارد مانند وجود نیروی کار در کشور و امکان دفاع از مرزهای کشور و و البته اگر در کشوری جمعیت جوان زیاد باشد و کشور توسعه نیابد مشکلاتی از قبیل کمبود شغل و مسکن و دیگر مشکلات برای جوانان ایجاد می شود.

زنان	مردان	کل	رده سنی [۳]
۲۲۲-۲۵۲	۳۳۸۳۲۳۵	۶۶۰۳۵۸۷	۰-۰-۴
۲۹۷۶۷۴۳	۳۱۳۳۹۴۲	۶۱۱۰۶۸۵	۰-۵-۹
۲۹۳۱۳۳۲	۳۰۹۱۱۶۵	۶۰۲۲۴۹۷	۱۰-۱۴
۳۷۷۳۸۰۴	۳۹۸۶۲۲۱	۷۷۶۰۰۲۵	۱۵-۱۹
۴۵۱۳۴۸۶	۴۸۰۳۶۳۶	۹۳۱۷۱۲۲	۲۰-۲۴
۴۲۳-۶۵۰	۴۳۹۶۲۳۰	۸۶۲۶۸۸۰	۲۵-۲۹
۳۵۸۷۳۱۸	۳۷۴۳۲۶۹	۷۳۳۰۵۸۷	۳۰-۳۴
۲۷۶۲۸۸۲	۲۹۳۴۴۵۶	۵۶۹۷۳۳۸	۳۵-۳۹
۲۴۳۱۶۸۶	۲۴۹۹۵۸۱	۴۹۳۱۲۶۷	۴۰-۴۴
۱۹۷۶۱۷۴	۱۹۳۹۴۵۸	۳۹۱۵۶۳۲	۴۵-۴۹
۱۶۷۹۵۲۸	۱۶۶۴۵۲۶	۳۳۴۴۰۵۴	۵۰-۵۴
۱۲۹۸۰۱۲	۱۲۷۸۷۲۰	۲۵۷۶۷۳۲	۵۵-۵۹
۹۱۶۹۰۵	۸۳۷۰۹۶	۱۷۵۴۰۰۱	۶۰-۶۴
۶۴۸۷۵۰	۵۹۵۴۶۳	۱۲۴۴۲۱۳	۶۵-۶۹
۵۳۵۱۶۱	۴۹۲۹۰۴	۱۰۲۸۰۶۵	۷۰-۷۴
۴۳۰۲۳۷	۴۰۰۹۴۳	۸۳۱۱۸۰	۷۵-۷۹
۲۶۷۰۰۸	۲۲۴۷۲۵	۴۹۱۷۳۳	۸۰-۸۴
۱۳۷۸۹۷	۱۰۸۲۹۰	۲۴۶۱۸۷	۸۵-۸۹
۳۰۲۹۳	۱۹۵۳۲	۴۹۸۲۵	۹۰-۹۴
۵۸۷۸	۲۸۷۹	۸۷۵۷	۹۵-۹۹
۶۲۲	۲۳۱	۸۵۳	+۱۰۰
۳۸۳۵۴۷۱۸	۳۹۵۳۶۵۰۲	۷۷۸۹۱۲۲۰	همه

هرم جمعیت ایران در سال ۲۰۱۱ میلادی

۳- با کمک هرم های سنی زیر، به سؤالات پاسخ دهید.

- میزان رشد موالید در کدام کشور بیش تر است؟

در اندونزی زیرا پایه هرم پهن است.

- کدام کشور، افراد سالمند بیش تری دارد؟ پیامدهای آن چیست؟

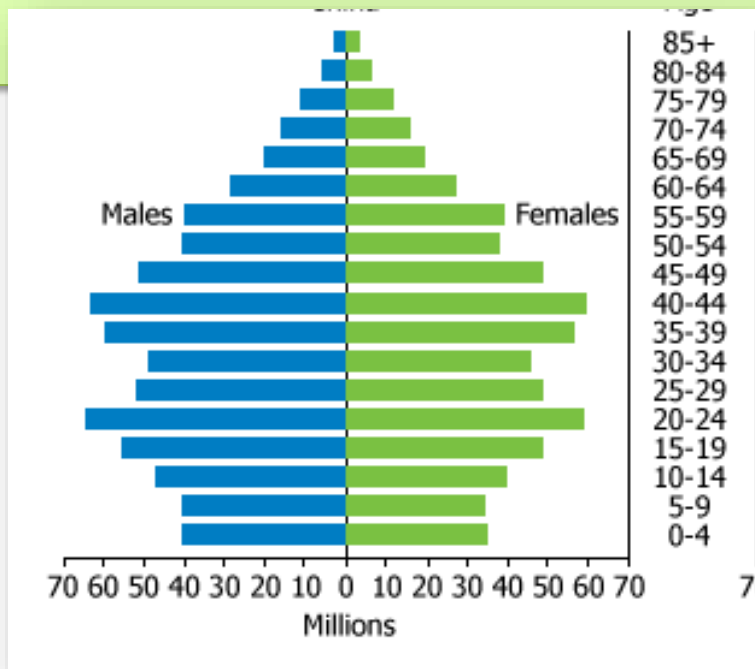
در کشور دانمارک . ۱- پیری جمعیت مانع اصلی بر سر راه توسعه اقتصادی است ، ۲- کاهش نیروی فعال

و ۳- تضعیف نیروی دفاعی کشور

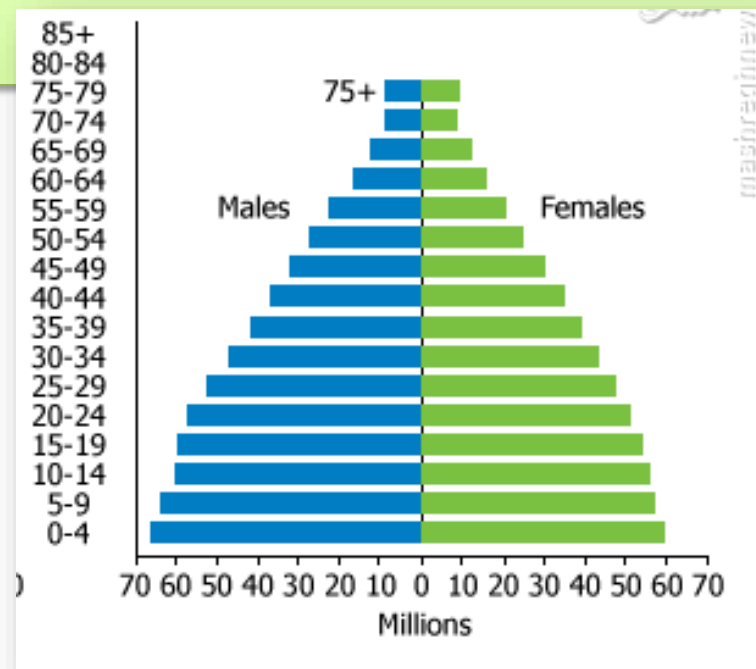
- کدام کشور درصد جمعیت فعال اقتصادی بیشتر، و چه مزایا و محدودیت هایی پیش رو دارد؟

دانمارک . بالابودن تعداد جمعیت گروه بزرگسالان، امکان فعالیت های اقتصادی و تولیدی در کشور را

بیش ترمی کند و.....

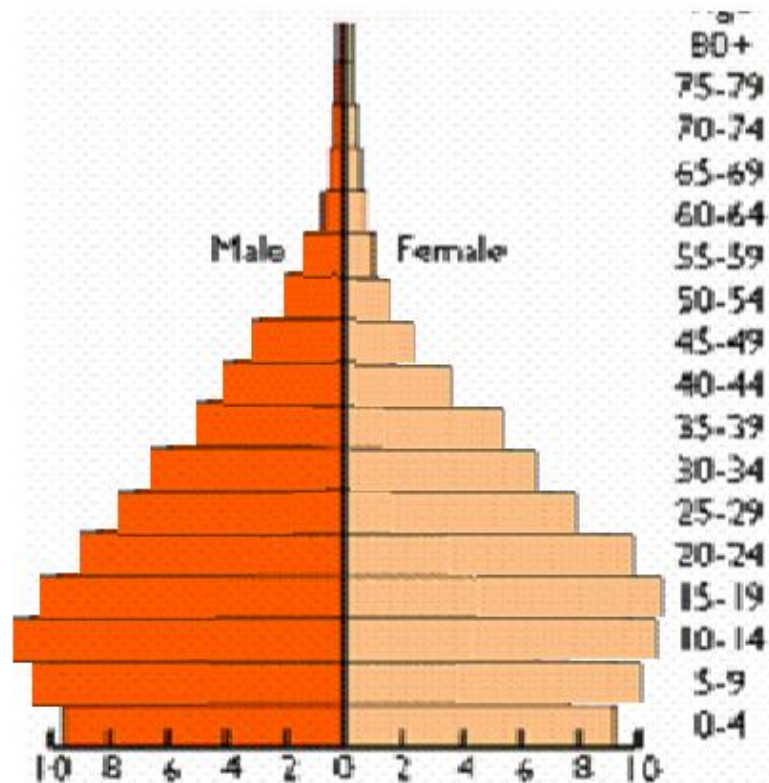
هرم سنی دانمارک

هرم سنی اندونزی

– به نظر شما یک هرم سنی مطلوب (جمعیت مناسب برای حال و آینده) چه شکلی دارد؟ به صورت شماتیک، هرم مناسب جمعیتی رسم کنید. دلایل خود را از چگونگی رسم هرم سنی ارائه کنید.

- این شکل از هرم سنی مناسب است زیرا:
- ۱- تعداد مناسب گروه کودکان و نوجوانان زیرا پایه هرم زیاد پهن نیست.
 - ۲- بالا بودن جمعیت بزرگسالان زیرا میانه هرم پهن است.
 - ۳- کم بودن جمعیت کهنسالان زیرا بالای هرم باریک است.
 - ۴- افزایش نسبتاً متعادل جمعیت به دلیل تعداد مناسب جوانان و بزرگسالان
 - ۵- در این هرم مشکل جوانی و پیری جمعیت بسیار کم است و....

نظر شما چیست؟

انواع هرم سنی

● اغزاینده

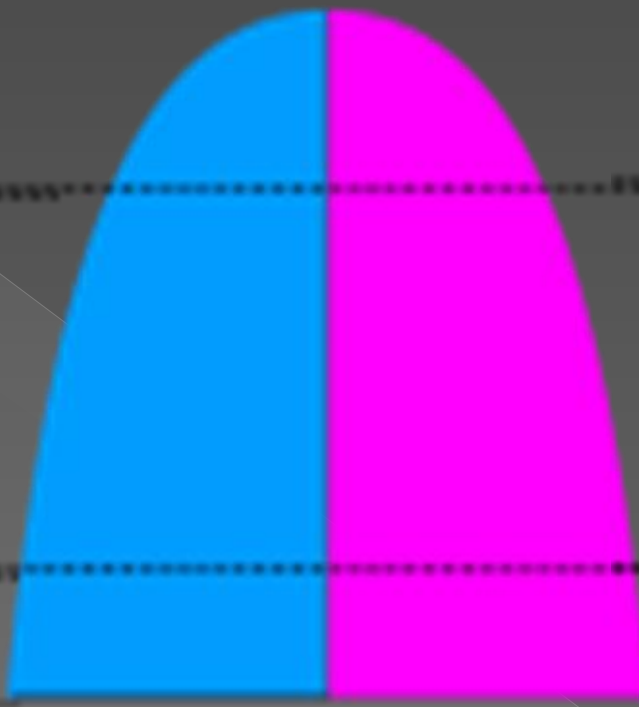
● ثابت

● گاهنده

Stage 4 - contracting

کاهنده

Stage 3 - stationary

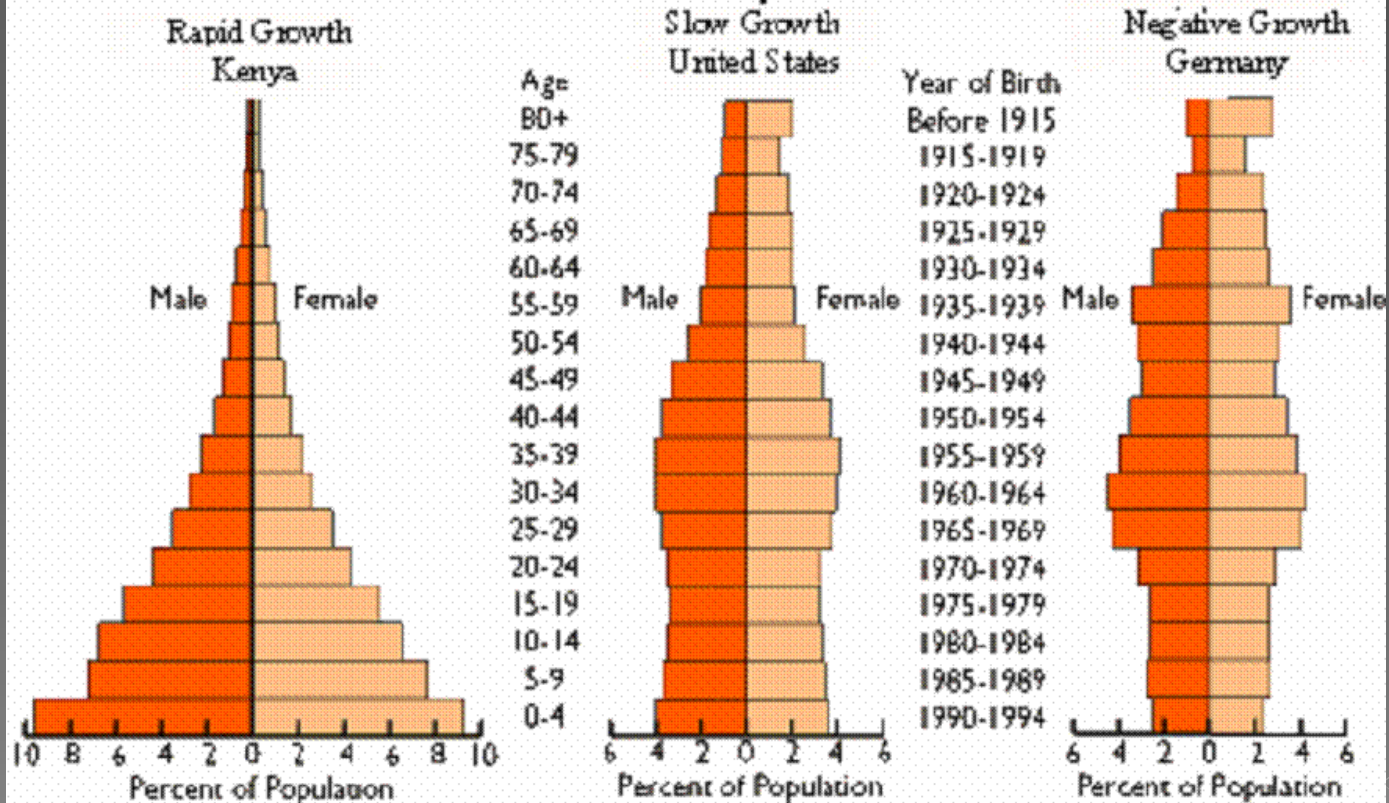
ثابت

Stage 2 - expanding

افزاینده

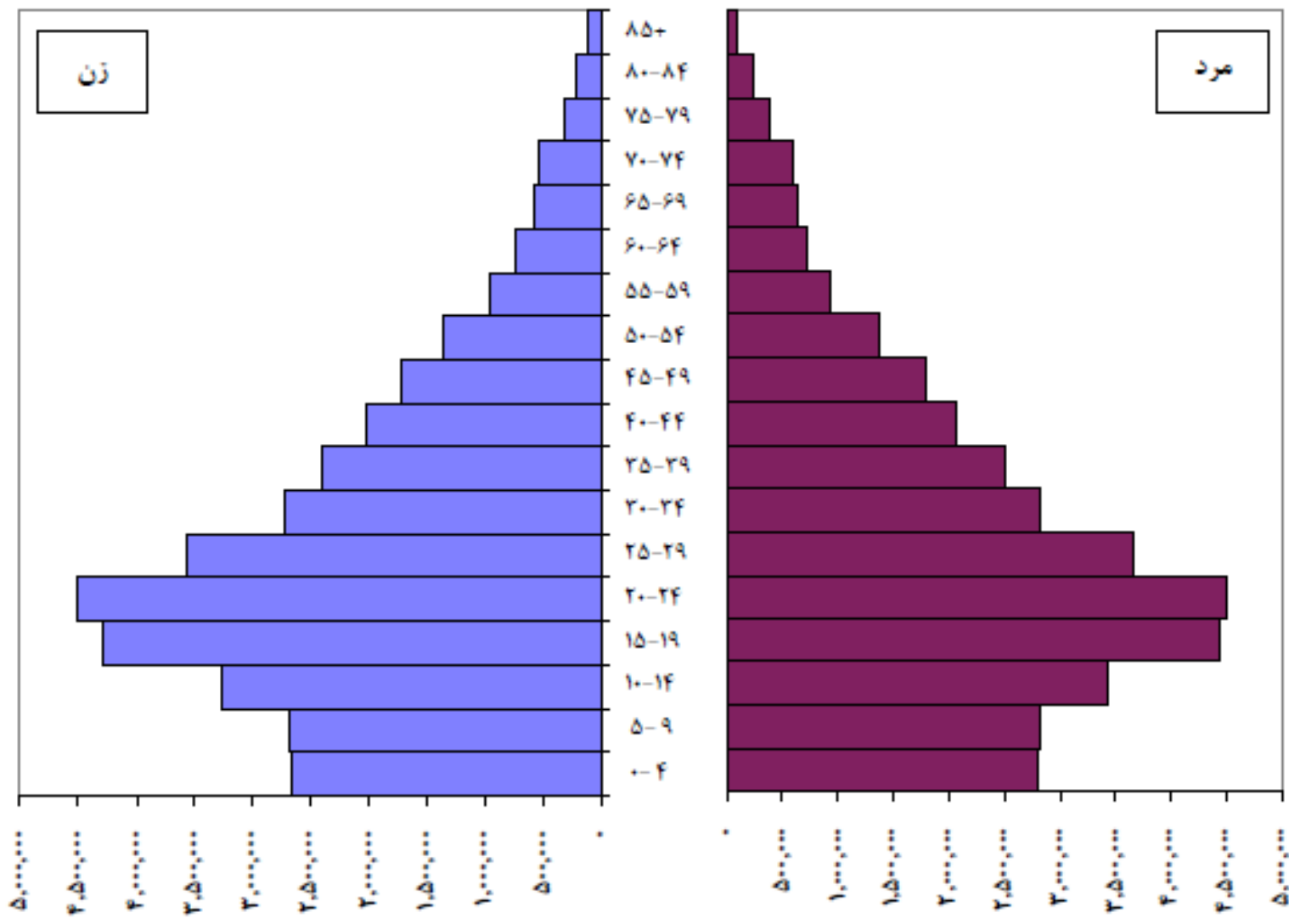
Three Patterns of Population Change

Source: United Nations, *The Sex and Age Distribution of the World Population: The 1994 Revision*, New York, 1994

نمودار ۳- هرم سنی جمعیت کشور - ۱۳۸۵

تعداد

تعداد

در دهه های اخیر، دولت ها پیوسته سعی کرده اند میزان رشد جمعیت را کنترل کنند. میزان رشد جمعیت در برنامه ریزی ملی کشورها نقش دارد.

ایران هم، از جمله کشورهایی است که تغییرات جمعیتی زیادی در دهه های اخیر داشته است.

در ۸۰ سال اخیر بر اثر گسترش بهداشت و واکسیناسیون، لوله کشی و بهبود آب آشامیدنی، رونق صادرات نفت و واردات مواد غذایی؛ میزان مرگ و میر کاهش یافته و این کاهش، سبب افزایش سریع جمعیت شده است.

جدول زیر، متوسط رشد سالانه جمعیت ایران را در سالهای ۵۵ تا ۸۵ نشان میدهد.

سیاستهای جمعیتی

سال	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵
میزان رشد	۲/۷	۳/۹	۱/۵	۱/۶

جدول متوسط میزان رشد جمعیت ایران

سال	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵
میزان رشد	۲/۷	۳/۹	۱/۵	۱/۶

جدول متوسط میزان رشد جمعیت ایران

بیشترین و کمترین رشد جمعیت به کدام سالها مربوط است؟ چرا؟
سال ۱۳۶۵ به دلیل افزایش زادوولد و کاهش مرگ و میر در کشور و افزایش مهاجرت خارجی به کشور

سیاستهای کاهش جمعیت، سبب کاهش رشد در سال ۱/۴ (۱۳۹۰ درصد) شد. این کاهش در آینده می تواند مشکلاتی برای کشور ما ایجاد کند که از جمله می توان به **برهم خوردن تعادل جمعیتی، کاهش نیروی فعال و تضعیف نیروی دفاعی کشور، اشاره کرد.**

اگر سیاست کنترل جمعیت در ابعاد شدید ادامه پیدا کند، جمعیت کشور به تدریج دچار **پیری** و در نهایت مشکلات دیگری در بر خواهد داشت.

اساساً نباید **سیاست کنترل جمعیت** به گونه ای باشد که **هرم سنی کشور به سمت سالمندی حرکت کند، زیرا این پدیده مانع اصلی بر سر راه توسعه اقتصادی جامعه خواهد بود.**

مهاجرت از عوامل مهم در تغییرات جمعیت به شمار می رود. با پیشرفت فناوری و وسایل حمل و نقل، حرکت و جابه جایی نسبت به گذشته افزایش یافته است.

افراد در مهاجرت بین دو واحد جغرافیایی جابه جا می شوند. بعضی از متخصصان، مهاجرت از ابتدای قرن بیستم تا به حال را در سه شکل بیان کرده اند.

۱- مهاجرت روستاییان به شهر که باعث جذب نیروی انسانی جوان از روستا به شهر میشود. این مهاجرت در اقتصاد کشور با از دست دادن نیروی کار روستا و افزایش جمعیت فعال اقتصادی شهر، خود را نشان می دهد.

۲- مهاجرت های گروهی که براساس تصمیمات سیاسی انجام میشود.

۳- مهاجرت که افراد از یک کشور به کشور دیگر جابه جا می شوند.

مهاجرت

تصاویری مربوط به مهاجرت

مهاجرت به هر شکلی که انجام شود، برای کشوری که افراد از آن خارج می شوند (مهاجر فرست) و همچنین برای کشوری که افراد به آن وارد می شوند (مهاجر پذیر) **تغییرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیط زیستی را به همراه دارد.**

در کشور ما، مهاجرت روستاییان به شهرها از مهم ترین مهاجرت ها در ده های اخیر به شمار می رود.

نکته قابل توجه در مهاجرت این است که اعضای یک خانواده با هم به دنیا نمی آیند و با هم از دنیا نمی روند (مگر در سوانح) ولی اغلب، **اعضای خانوارها با هم مهاجرت می کنند** و حتی در مواردی، چندین خانواده یا کل ساکنان یک محل یا منطقه به خاطر عامل یا عوامل مشترک، جابه جا میشوند.

به همین خاطر، مطالعه مهاجرت در بحث تغییرات جمعیت مهم است.

اطلاعات زیر به برخی از عوامل انسانی و طبیعی که در ایران سبب مهاجرت شده است، اشاره دارد.

آریایی‌ها از شمال دریای خزر به علت سرما و از دست دادن چراگاه‌ها، به سمت جنوب دریای خزر (ایران) مهاجرت کردند.

شاه عباس برای حفظ مرزهای شمالی ایران، تعدادی از قبایل گُرد را، که به رزم‌آوری و سلحشوری، مشهور بودند به نواحی شمال‌شرقی کشور فرستاد.

پس از اصلاحات ارضی در دهه ۴۰، تعداد زیادی از روستاییان به علت نداشتن زمین و مشکلات اقتصادی به شهرهای بزرگ مهاجرت کردند.

خشک شدن منابع آب منطقه سیستان، که ناشی از بی‌توجهی به بند تاریخی هیرمند بود، باعث مهاجرت سیستانی‌ها به سرزمین گرگان شد.

نقشه زیر، مسیر عمده مهاجرت در کشور ایران، طی سال‌های ۹۰-۱۳۷۵ را نشان می‌دهد.

کدام استان‌های ایران، مهاجرپذیر و کدام مهاجر فرست هستند؟

استان‌های تهران و اصفهان و خراسان و خوزستان مهاجرپذیر بوده‌اند.

واستان‌های آذربایجان و اردبیل و خوزستان و فارس و کرمان و سیستان و بلوچستان و... مهاجر فرست بوده‌اند.

تهران مهاجرپذیرترین استان کدام است؟

درباره ویژگی‌های جمعیت استان خود، بحث و گفت‌وگو کنید. استان شما در مورد مهاجرت، ترکیب سنی و جنسی چه وضعیتی دارد؟

این فعالیت را با توجه به کتاب استان شناسی تان انجام دهید.

آغاز جنگ تحمیلی،

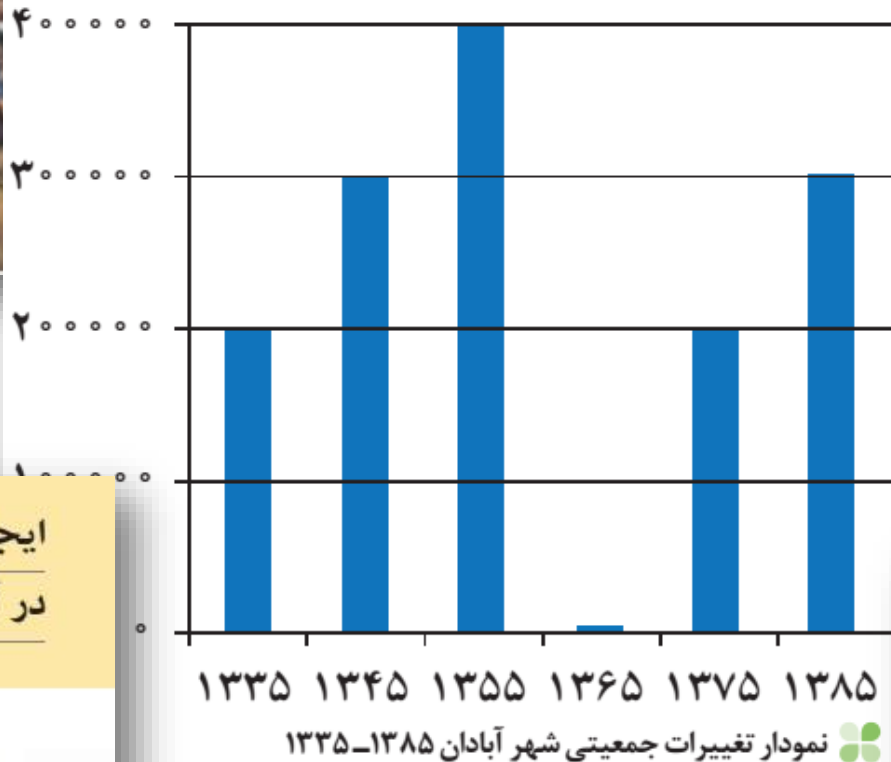
۱۳۵۹

پالایشگاه آبادان

بزرگ‌ترین پالایشگاه جهان،

۱۳۱۷

ایجاد منطقه آزاد اقتصادی اروند

در آبادان، ۱۳۹۲

آبادان صادرکننده

فراورده‌های نفتی،

۱۳۴۲

به اطلاعات داده شده از شهر آبادان، توجه کنید. این اطلاعات، تغییرات جمعیتی این شهر را طی چند دهه نشان می دهد. با توجه به سؤالات داده شده، با یک دیگر بحث و گفت و گو کنید؛ سپس پاسخ خود را ارائه کنید.

– مهاجرت اجباری و اختیاری مربوط به چه سال هایی می باشد؟

مهاجرت اجباری در سال ۱۳۵۹ و مهاجرت اختیاری مربوط به سال های ۱۳۱۷ و ۱۳۴۲ و ۱۳۹۲ است.

– عوامل انسانی و طبیعی اثر گذار بر این نوع مهاجرت ها، کدام است؟

۱- ایجاد منطقه آزاد تجاری اروند

۲- فعالیت پالایشگاه آبادان

۳- صادرات نفت از آبادان

۱- الف- چگونه عواملی طبیعی در پراکندگی جغرافیایی جمعیت در ایران موثر است. نام دهید.

ب- عوامل انسانی که در پراکندگی جغرافیایی جمعیت اثر دارد را نام ببرید.

۲- رشد طبیعی و مطلق جمعیت را با هم مقایسه کنید. تفاوت این دو نوع مهاجرت چیست؟

۳- رشد جمعیت کشوری که ۳ درصد می باشد هر چند سال یک بار دوبرابر می شود؟

۴- اهمیت هرم سنی جمعیت چیست؟

۵- گروه های عمده سنی جمعیت را نام ببرید.

۶- ویژگی های هرم سنی جمعیت کشورهای پیشرفته مانند دانمارک را بنویسید.

۷- ویژگی های هرم سنی جمعیت کشورهای در حال توسعه مانند اندونزی را بنویسید.

۸- هرم سنی جمعیت ایران چگونه است؟

۹- علل افزایش جمعیت ایران در ۸۰ سال اخیر چیست؟

۱۰- پیامدهای منفی سیاست کاهش جمعیت در کشور چیست؟

۱۱- انواع مهاجرت را نام برده و توضیح دهید.

۱۲- مهم ترین نوع مهاجرت در کشور ما کدام است؟

۱۳- مهم ترین علل مهاجرت های زیر را بنویسید:

الف- مهاجرت روستائیان به شهرهای بزرگ

ب- مهاجرت سیستانی ها به گرگان

پ- مهاجرت کردها به شمال شرق ایران

ت- مهاجرت آریایی ها به ایران

۱۴- مهم ترین مهاجرت های اختیاری که در شهر آبادان انجام شده را بنویسید و دلیل هر یک را بیان کنید.

همیشه پیروز باشید

محسن یوسفی

۰۹۱۲۷۵۴۳۳۹۱